

Kirkerådet
post.kirkeradet@kirken.no

Dato: 5.april 2018
Deres ref.: 18/00123-5 ha769
Vår ref.: 2018/1551

Høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser

Vedlagt oversendes høringsuttalelse i ovennevnte sak fra Det teologiske fakultet.

Vennlig hilsen

Aud V. Tønnessen
dekan

Dag Myhre-Nielsen
Fakultetsdirektør

Høring om Justering av hovedgudstjenesten og alminnelige bestemmelser

Det teologiske fakultet takker for anledningen til å la seg høre i denne saken.

Vi anser justeringen som en viktig oppfølging av gudstjenestereformen. «Ordning for hovedgudstjenesten» har langt på vei skapt en større vitalitet i gudstjenestelivet som vi verdsetter. Samtidig har den store valgfriheten som har blitt innført gjennom reformen, ført til usikkerhet og en altfor lite prinsipielt forankret liturgisk praksis i norske menigheter. Hovedgrepet i det foreliggende forslaget er å stramme inn på valgfriheten. For stor valgfrihet i liturgisk ordning går ut over et annet viktig hensyn, nemlig gjenkjennelighet. Dette anser vi som viktig å balansere. Fakultetet støtter dessuten endringen som foreslås i retning av en tydeligere firedelt ordo i gudstjenesten, Den femdelte ordoen som ble innført i 2011, bryter med økumenisk praksis. Dette vil ikke være merkbart for menigheten, men er likevel et viktig liturgisk spørsmål, da det er med på å angi retninger for hvordan hoveddelene i gudstjenesten bør aksentueres.

Høringstema 1: Hvordan øke kvaliteten og antall deltakere i gudstjenesten.

I høringsutkastet heter det at et mål med gudstjenestereformen er å fremme kvaliteten i gudstjenestelivet og øke antall deltakere. Fakultetet stiller seg kritisk til et slik premiss. Vi kan vanskelig se at det skulle være noen direkte sammenheng mellom kvaliteten på gudstjenestene og antallet gudstjenestedeltakere. Selv om det ikke er entydige tall i årsstatistikkene, er det mye som tyder på at gudstjenestebesøk og kirkelige handlinger fortsetter å gå etter at gudstjenestereformen ble innført. Det finnes ingen enkle løsninger på denne utviklingen. Nedgangen i gudstjenestebesøket følger et generelt sekulariseringsmønster i vestlig kultur. Disse store endringene influeres minimalt av kvaliteten på Den norske kirkes gudstjenester. Gudstjenestereformer kan nok i svært liten grad bidra til å snu denne typen kulturelle utviklingstrekk. Desto viktigere er det å holde på gudstjenestens teologiske egenart, uten å forsøke å "markedstilpasse" den.

Hørings spørsmål 2: Mener dere at det er behov for å justere eller presisere noe ved prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas (jf. Alminnelige bestemmelser)? Hva bør endres?

Dette er et kritisk punkt som går på prestenes og kirkemusikernes mulighet til å utøve sin faglige kompetanse og ordinasjonsmessige, og for kirkemusikernes del, eventuelt vigslede forpliktelse. Liturgi er et fagfelt som krever teologisk og kirkemusikalsk kompetanse. Denne kompetansen finnes ikke uten videre i et menighetsråd. Når det gjelder prosedyren for hvordan menighetens lokale grunnordning utarbeides og vedtas, er Det teologiske fakultet av den oppfatning at menighetsrådene med dagens ordning er tillagt for stor innflytelse over utformingen av liturgi. I svært mange av vedtakene som fattes i utforming av lokal grunnordning, er det menighetsrådet som fatter dem. Både kirkemusikere og prester er langt på vei fratatt muligheten til å utøve faglig lederskap. Med tanke på den rekrutteringskrise begge disse tjenestegruppene befinner seg i, er det viktig å legge til rette for at lange utdanninger kan få komme til sin rett, for å motivere til å tilegne seg en fagkompetanse som kan få en reell innflytelse.

Høringsspørsmål 3e: Er dere enige i at samlingsbønnen ikke lenger blir obligatorisk, men et valgfritt ledd?

TF støtter høringsutkastets forslag om at samlingsbønnen ikke lenger er obligatorisk.

Samlingsbønnens liturgiske forbilde er klokkebønnen. Denne bønnen har en særlig plass i norsk-dansk luthersk gudstjenesteliv, men er ikke å anse som nødvendig for at samlingsdelen skal være fullverdig. Ved å gjøre samlingsbønnen obligatorisk, risikerer en også å gjøre samlingsdelen unødig lang og fortung. Det som derimot bør gjøres obligatorisk, er Dagens bønn, se punkt 3i.

Høringsspørsmål 3f: Har dere endringsforslag eller kommentarer til leddet syndsbejennelse i høringsforslaget?

TF støtter forslaget om færre alternativer av overnevnte grunner. Fakultetet ønsker samtidig å kommentere syndsbejennelsens plassering og formuleringer.

Plassering i samlingsdelen har lang tradisjon i protestantiske liturgier, men en slik plassering medfører samtidig at synd og bejennelse blir urettmessig sentralt i det gudstjenestelige prosjektet. TF anbefaler at syndsbejennelsen plasseres i forbønnen eller i begynnelsen av nattverdsliturgien.

Fakultetet støtter intensjonen om å skyve syndsbejennelsens fokus fra menneskelige forhold til gudsforholdet, men anser ikke formuleringene for vellykkede i så henseende. Heller ikke det nye alternativ D unngår å gjøre synd primært til en indre menneskelig erfaring. En syndsbejennelse som vektlegger en luthersk forståelse av gudsrelasjonen bør nevne menneskets manglende tillit til Guds løfter om tilgivelse og frelse.

Høringsspørsmål 3i: Er dere enige i at ledd 8 Dagens bønn blir obligatorisk i alle hovedgudstjenester, og ikke et valgfritt ledd?

Fakultetet er enig i at Dagens bønn blir obligatorisk for å opprettholde en fast struktur. Dagens bønn, den gamle «Collecta» eller kollektbønnen fra oldkirken, angir en måte å opprettholde en klassisk struktur på, der hver del i ordoen avsluttes med en bønn og peker over mot neste del.

Høringsspørsmål 3j: Gi eventuelt andre kommentarer til høringstema 3?

Når det gjelder 3C inngangssalme, foreslår høringsutkastet at menigheten alltid står under inngangssalmen. Her kan det være både fordeler og ulemper. I utgangspunktet har menigheten nettopp satt seg. Fakultetet finner det hensiktsmessig at menigheten står de ganger det brukes prosesjon under inngangssalmen, men at det ellers må være valgfritt.

Høringsspørsmål 4: Har dere endringsforslag eller kommentarer til hoveddel II. Ordet?

Vedrørende 4C, allelujaomkvad, vil fakultetet påpeke at dette *ikke* bør gjøres obligatorisk av hensyn til en fleksibel gudstjenesteordning i forhold til musikalske uttrykk.

Vedrørende 4D – avslutningen på prekenen: Fakultetet støtter her høringsutkastets formulering.

Vedrørende 4i – mulighet for bønnevandring under nattverd foreslås tatt bort. Fakultetet mener det er prinsipielle hensyn som taler for et slikt forslag, men fakultetet er kritisk til et totalforbud mot bønnevandringer under nattverd av pragmatiske grunner: særlig utenfor de store byene manifesterer nattverdfeiringer mange steder et religiøst skille mellom døpte, og blir det motsatte av en fellesskapshandling. Denne uheldige arven fra 1800-tallets pietistiske nattverdsidealer (Sandvik, B. Det store nattverdfallet, 1998) har nattverdliturgien i seg selv ikke evnet å endre på. Gudstjenestereformen 2011 introduserte liturgiske endringer som virket positivt i så henseende. Fakultetet understreker at vandring mellom ulike stasjoner under nattverden gir alle deltakere grunn til å bevege seg i rommet, noe som bidrar til å viske ut synlige sosiale skiller under handlingen. Handlingens fellesskapskarakter forsterkes og mangfoldet i trosuttrykk er inkluderende. En sannsynlig effekt av vandring under nattverden er ikke minst at det også oppleves enklere å delta i selve nattverdhandlingen. Fakultetet er derfor av den mening at det bør åpnes for bønnevandring og/eller symbolhandlinger under nattverd i gudstjenester som har særskilt bred appell, f.eks. i tilknytning til trosopplæringstiltak, dåp og konfirmasjonsundervisning.

Høringsspørsmål 5a: Kommenter gjerne nattverdpraksisen i menighetene i dag med tanke på særkalk og/eller intinksjon og med tanke på mottakelse av nattverd stående eller knelende på alterringen/altersranken?

Fakultetet er av den oppfatning at det bør være mulighet for begge nattverdspraksiser. Samtidig mener vi å ha erfart at intinksjon har bidratt til å senke terskelen for å gå til nattverden for mange. Dette er en meget positiv utvikling.

Høringsspørsmål 5b: Gi gjerne kommentarer til valgene av ordene som er foreslått.

Plasseringen og det språklige innholdet i epiklesen er god.

”Kropp” bør velges på grunn av at det er den vanligste uttrykksmåten i dagens språk, og det er dessuten i samsvar med bibeltekstenes språk. «Legeme» er i dagens språkbruk noe som bare refererer til død materie som «gatelegeme» og «himmellegeme». Liturgisk språk er noe som vekker stor pietet hos mange, og innføringen av «kropp» har tatt tid. Men vi mener at tiden er moden for å innføre dette som fast uttrykk. Av samme grunn mener vi at ”beger” bør benyttes i stedet for ”kalk”.

Høringsspørsmål 5c: Er dere enige i at takkofferet inngår i nattverdliturgien, og ikke i forbønnsleddet?

Dette støttes. Ved å holde på at takkofferet legges til nattverddelen, synliggjør en den diakonale og skapelsesteologiske betydningen takkofferet har.

5d Vi mener at det bør innføres en rubrikk om at liturgen skal holde blikket rettet mot elementene under verba, da dette har store teologiske implikasjoner.

Høringsspørsmål 5e: Har dere kommentarer eller endringsforslag til ledd 19 og 20 i høringforslaget?

Ingen kommentarer

Høringsspørsmål 6: Gi gjerne kommentarer eller endringsforslag til nattverdbønnene?

Fakultetet mener det kan være grunn til å redusere antallet nattverdbønner ned til for eksempel 5. Johannesordningen (nattverdbønn F) trenger etter vårt syn ikke å være et alternativ. Nattverdbønn G kan også kuttes.